

Голас Радзімы

№ 9 (1322)

САКАВІК 1974 г.

ВЫДААННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ

ГОД ВЫДААННЯ 19-ТЫ

ЦАНА 2 КАП.

СВЯТА ВАЛЯНЦІНЫ ІЛЫНОЎ

— Я ж такая, як усе. І жыццё ў мяне звычайнае: у працы, у клопатах пра дзяцей. Вось толькі хіба пачатак яго...

Так, пачатак яго быў нялёгкім. Валянціна Ільіна родам з-пад Брэста. У бацькі была бедная гаспадарка, невялікі кавалак зямлі, на руках — пяцёра дзяцей і хворая на туберкулёз жонка. Беларускі селянін Мікалай Русак ужо гатовы быў з адчаю падпісаць кантракт і адправіцца ў Парагвай на заробкі. Але ці дачакаецца жонка яго дапамогі? Для сялян вёскі Любшчыцы адлік новага часу пачаўся з верасня 1939 года. Толькі нядоўга ўсё гэта было, як шчаслівае імгненне.

— Раніцай мы дзведзіліся, што пачалася вайна, а вечарам у вёску прыйшлі немцы. На парозе дома ў першы тыдзень вайны загінуў старэйшы брат. Не перанесла гора і памерла маці. Маё прозвішча стараста ўпісаў у спіс дзяўчат, якіх адпраўлялі ў Германію. Выратавалі хіба цуд, а можа, слабае здароўе. За сувязь з партызанамі немцы арыштавалі і адправілі ў канцлагер бацьку. Толькі ў 45-м вярнуўся ён з Германіі. Так скончылася для нас вайна. Ну, а потым ужо, здаецца, усё было, як ва ўсіх.

«Як ва ўсіх» — гэта разрабаваная і спаленая ворагам Беларусь, галодная пасляваенная зима і радасць перамогі, жаданне працаваць. У 1946 годзе па закліку намсамола дзяўчына з-пад Брэста прыехала на Мінскі трактарны завод.

Будучы гігант беларускага машынабудавання толькі ўзводзіўся, але яго кіраўнікі, заглядаючы ў заўтрашні дзень, ведалі, што хутка прадпрыемству спатрэбіцца многа кваліфікаваных рабочых. Валянціна была ў групе дзяўчат, якіх накіравалі вучыцца на адзін з заводаў Алтая. З вялікім спачваннем прынялі тут дзяўчат з Беларусі, дзяліліся з імі кавалкам хлеба і вучылі ўсяму, што ведалі самі.

— Я і цяпер часта ўспамінаю Надзю Кашыну. Яна толькі на тры гады была старэйшая за мяне, а я нібы мацярынскі клопат адчула. Калі я свердзел ад страху зламала, яна не папракала, не злавалася. Наадварот, спакойвала. Я думаю, што тая, першая загартоўка, самая моцная ў мяне. У добрых людзей вучылася я і станок свой любіць, і рабочым гонарам даражыць. Адным словам, многім я абавязана сваім рускім сябрам.

Яе працоўны подзвіг сціплы, як яна сама. Заводу аддадзена дваццаць восем год жыцця. Тут да Валянціны Ільіной прыйшлі сапраўднае майстэрства, павага людзей, шчасце. Яна працавала спачатку свідравальшчыцай, потым фрезерушчыцай, цяпер токарам. На сваім «станочку» яна выточвае ніжнія ўтулкі рулявога ўпраўлення трактара. Не станок, а станочак гаворыць увесь час Валянціна Мікалаеўна. І ці трэба яшчэ пытацца, якое месца ў жыцці гэтай жанчыны займае праца?

У 1971 годзе Валянціна Ільіна была ўзнагароджана ордэнам Леніна. Яна атрымала яго за працу — шматгадовую, сумленную, бездакорную, за працу, патрэбную Радзіме, заводу, ёй самой.

— Думаецца, мы забыліся, як пасля вайны хлеб не маглі

ўволю наесціся? Потым булак нам хацелася. А цяпер ужо ўсяго хапае. А з жыллём як было? Усё ў тыя ж пасляваенныя гады ў інтэрнаце ў адным пакоі нас жыло пяцьдзесят дзве дзяўчыны. А цяпер сваю двухпакаёвую, зручную кватэру памянлі на большую, лепшую. Ордэр ужо на руках. Відаць, якраз на 8-га Сакавіка і наваселле згуляем.

Пазалетась В. Ільіна з групай савецкіх турыстаў пабывала ў Італіі. Каго не уразіць сіняе неба гэтай краіны, помнікі яе старажытнай культуры? Але Валянціна Мікалаеўна расказвае яшчэ і пра сустрэчы з італьянскімі рабочымі.

— Ведаецца, як у такіх выпадках гаворка вядзецца: «а ў нас», «а ў вас». Многа ў нас пераваг перад імі. У нашых жанчын значна больш правоў і магчымасцей для цікавага жыцця і працы. У нас маці, калі хоча, можа цэлы год сама гадваць дзіця, а потым аддаць у яслі і сад. У Італіі наогул няма дзяржаўных дзіцячых устаноў. І толькі шэсць месяцаў пасля нараджэння дзіцяці захоўваецца за работніцай месца.

Валянціна Ільіна — чалавек дзяржаўнага складу і без грамадскай работы свайго жыцця не ўяўляе. Здаецца, няма на заводзе справы, да якой бы і яна не мела дачынення. Валянціна Мікалаеўна — член Савета ветэранаў, член таварыскага суда, камуністы абралі яе ў заводскі партыйны камітэт. Разам з другімі жанчынамі, таксама членамі парткома, яна кіруе работай жаночых саветаў.

— Адбярыце ад мяне ўсе мае «нагрузкі», і я засумую. Грамадская работа напэўняе мае жыццё, робіць яго цікавым. Людзі ідуць да мяне за парадай і дапамогай, я адчуваю, што патрэбна ім.

Валянціна Мікалаеўна — шчаслівая маці. У яе дзве дачкі і сын. Гонар сям'і — старэйшая Ірына. Яна скончыла Мінскае музычнае вучылішча, працуе ў Віцебску і завочна займаецца ў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. Настаўнікі лічаць яе здольнай і пасля заканчэння кансерваторыі прапнуюць застацца ў аспірантуры. Сяргей — студэнт трэцяга курса машынабудаўнічага тэхнікума. Найбольшы клопат і ўцеха бацькоў — малодшая Таня. З-за свайго слабага здароўя яна вучыцца ў «ляснай школе» ў Ждановічах. Дзеці ў гэтай школе жывуць і вучацца пад наглядом педагогаў і ўрачоў. Канікулы і выхадныя дні Таня праводзіць дома.

— Я ўсё ж лічу, што палавіна ўсіх маіх поспехаў належыць мужу. Мы з ім заўсёды ў згодзе жылі, дзяцей выгадавалі. Рыгор мне ва ўсім памочнік. Працуе, як і я, на заводзе. Калі змены супадаюць, ідзем з ім разам на работу.

У лёсе Валянціны Ільіной шчасліва спалучаецца ўсё, што так характэрна для жыцця кожнай савецкай жанчыны: магчымасць вучыцца і працаваць, гадаваць дзяцей, быць шчаслівай дома і павяжанай у грамадстве.

Як вялікае ўсенароднае свята адзначаецца ў нашай краіне Міжнародны жаночы дзень. 8 Сакавіка — гэта радаснае свята ўсіх жанчын, гэта свята і Валянціны Ільіной.

Савецкім жанчынам у дзень 8 Сакавіка—кветкі і падарункі, шчырыя словы захаплення і радасныя ўсмешкі...

У дзень свята будзе весела і шумна ў новай кватэры Валянціны Ільіной, дзе сфатаграфавалі гаспадыню наш фотакарэспандэнт Г. ЛІХТАРОВІЧ.

ДЗЯЎЧАТЫ З КАМВОЛЬ- НАГА

Мінскі камвольны камбінат — адно з буйнейшых «жаночых» прадпрыемстваў рэспублікі. 80 працэнтаў усіх работнікаў тут жанчыны. Камбінат славіцца не толькі сваёй выдатнай прадукцыяй — шчыльнымі шарсцянымі тканінамі, — але і добрымі ўмовамі для працы і адпачынку ўсяго шматтысячнага калектыву. Большасць работніц — дзяўчаты камсамольскага ўзросту. Ім створаны ўсе ўмовы для вучобы і павышэння кваліфікацыі. Звыш пяцісот маладых тэкстыль-

шчыц займаюцца ў вячэрніх і завочных навучальных установах, многія павышаюць сваё майстэрства ў школах перадавога вопыту і на шматлікіх курсах. У Палацы культуры камвольнага камбіната створаны ўмовы для добрага адпачынку. Тут моладзь займаецца ў гуртках мастацкай самадзейнасці. Асаблівай папулярнасцю карыстаюцца народны хор, танцавальны і драматычныя калектывы. Шмат на камвольным і спартсменаў. У валеболь-

най, баскетбольнай, тэніснай, шахматнай, шашачнай і іншых секцыях пад кіраўніцтвам вопытных трэнераў кожны жадаючы можа атрымаць спартыўны разрад. **НА ЗДЫМКАХ:** 1. Ткачыца другога ткацкага цэха Ганна АРОЛ. Дзяўчына скончыла прафесійна-тэхнічнае вучылішча і амаль год працуе на камбінаце. 2. Удзельніцы мастацкай самадзейнасці камбіната пасля рэлетыцыі. 3. Перад пачаткам зме-

Фота Л. ГЕОРГІЕВА.

В АВАНГАРДЕ БОРЦОВ ЗА МИР

В канун *Международного женского дня* Комитет советских женщин награжден орденом Дружбы народов.

Комитет советских женщин был создан в 1941 году, в самый трудный для страны период. В настоящее время Комитет советских женщин поддерживает постоянные связи более чем с 200 национальными женскими организациями 120 стран мира. Постоянно растет взаимный обмен делегациями, туристскими группами.

Комитет выступает с гневными протестами по поводу бесчинств фашистской хунты в Чили и заявляет о чувствах солидарности с чилийскими патриотами. Советские женщины протестуют против политики террора и угнетения, проводимой в Греции, Испании, Португалии, осуждают расовую дискриминацию в ЮАР и Родезии.

Международная деятельность комитета осуществляется в тесном контакте с женскими организациями социалистических стран. В этом году планируется проведение двусторонней встречи женщин СССР и ФРГ по проблемам европейской безопасности и положения женщин в современном обществе. В июле встретятся советские и американские представительницы.

Комитет советских женщин принимает активное участие в деятельности Международной демократической федерации женщин, по инициативе которой Организация Объединенных Наций провозгласила 1975 год Международным годом женщины.

ГЭТАГА ПАТРАБУЕ ЭКАНОМІКА

Цяпер, калі ў эканоміцы з кожным годам, нягледзячы на рост прадукцыйнасці працы, усё мацней адчуваецца недахоп рабочай сілы і калі ўсё больш працоўных рэсурсаў «паглынаюць» непрадукцыйныя галіны — абслугоўванне, адкацыя, гандаль, — абсалютна немагчыма ўявіць развіццё грамадскую вытворчасць без удзелу ў ёй жаночай працы.

У ліку ўсіх занятых сёння ў народнай гаспадарцы БССР жанчыны складаюць 53 працэнты сярод рабочых і служачых і 56 працэнтаў сярод калгаснікаў. Сфера выкарыстання жаночай працы зараз надзвычай шырокая. Жанчыны прымаюць удзел практычна ва ўсіх галінах вытворчасці, сельскай гаспадаркі, навуцы, грамадскай дзейнасці. Пры гэтым ёсць нямаля галін, дзе яны з'яўляюцца галоўнымі дзеючымі асобамі. Сярод медработнікаў, напрыклад, 86, а сярод школьных выкладчыкаў 73 працэнты жанчын. Традыцыйна «жаночымі» галінамі ў нас застаюцца гандаль, грамадскае харчаванне, культурна-асветніцкая і выхавальчая работа.

І ўсё-такі, не адняўшы ў жанчын іх традыцыйных прафесій, навукова-тэхнічны прагрэс унёс свае, часам нечаканыя, карэктывы ва ўяўленне аб дзелавых здольнасцях жанчын. Пераважная большасць жанчын у нас занята сёння ў галінах матэрыяльнай вытворчасці, дзе яшчэ дзесяць-дваццаць год назад «панавалі» мужчыны. Прычым статыстыка гэтага «ўварвання» сведчыць, што жанчыны рашуча становяцца на ключавых пазіцыях вытворчасці.

Сярод усіх работнікаў разумовай працы ў БССР 57 працэнтаў жанчын. 41 працэнт інжынерна-тэхнічных работнікаў і ў тым ліку кожны трэці інжынер і галоўны спецыяліст — жанчыны. 16 працэнтаў дырэктараў заводаў і фабрык у рэспубліцы — жанчыны, а сярод кіраўнікоў калгасаў і саўгасаў іх яшчэ больш. Нарэшце, жанчыны складаюць 83 працэнты ўсіх работнікаў планавання і ўліку.

Даўно перасталі быць манопаліяй мужчын навука і навуковае абслугоўванне. Першая руская жанчына прафесар Соф'я Кавалеўская не змагла знайсці сабе месца ў царскай Расіі і вымушана была выкладаць за граніцай. Сёння толькі ў АН БССР 40 працэнтаў вучоных — жанчыны. І калі іх абсалютная колькасць тут яшчэ меншая, то дынаміка прысваення вучоных ступеней у жанчын вышэйшая, чым у мужчын. Паказальна і тое, што даследчая дзейнасць жанчын ахоплівае ўсе галіны навукі.

А як жа працуюць жанчыны? Яшчэ раз звернемся да статыстыкі. На гэты раз — да ўзнагароднай. 44 працэнты кавалераў вышэйшай узнагароды — зала-тога медаля Героя Сацыялістычнай Працы — жанчыны. За выдатную работу беларускім працаўніцам уручаны больш як 63 тысячы ордэнаў і медалёў.

РАБОТА ПРЫНОСІЦЬ ЗАДАВАЛЬНЕННЕ

Ленінградскія сацыёлагі правялі нядаўна вялікае даследаванне праблемы жаночай занятасці ў вытворчасці. На пытанне, пакінулі б яны работу, калі ўдва-павысіць зарплату мужоў, звыш 60 працэнтаў апытаных жанчын адказалі адмоўна. Беларускія сацыёлагі падобныя даследаванні двойчы правялі на Мінскім трактарным заводзе, дзе занята больш за 11 тысяч жанчын. Вынік быў такі самы.

У сацыялістычнай краіне грамадска-карысна

праца даўно стала для жанчын важнай формай праяўлення сваёй грамадзянскай важнасці, паказчыкам фактычнай роўнасці.

Сёння гутарка ідзе ўжо не проста аб неабходнасці ўдзелу жанчын у вытворчасці, а аб найбольш аптымальным спалучэнні дзвюх асноўных ролей жанчыны — яе ўдзелу ў грамадскай вытворчасці з абавязкамі маці і гаспадыні. Гэтую праблему вырашаюць эканамісты, урачы, сацыёлагі, філосафы, дэмографы.

— Умоўна можна выдзельць тры шляхі хутчэйшага пераадолення існуючых яшчэ тут цяжкасцей, — гаворыць вядомая ў Беларусі спецыяліст-сацыёлаг па пытаннях жаночай занятасці, кандыдат эканамічных навук Зоя Юк. — Усе яны акрэслены Праграмай нашай партыі і планами пяцігодак. Гэта, па-першае, далейшае развіццё заканадаўчай сістэмы, якая праду-

над стварэннем якога цяпер працуе вялікая група вядучых вучоных рэспублікі. Акрамя асобнага раздзелу, прысвечанага прафараўнацыі і становішчу працуючых жанчын, у ім намечана мноства мерапрыемстваў, якія пазбавяць жанчын ад большасці хатніх клопатаў.

«МАМЫ ЎСЯКІЯ ПАТРЭБНЫ»

І ўсё ж сямейны быт, які, нягледзячы на яго пастаянную мадэрнізацыю, застаецца пакулі што найбольш кансерватыўным бокам грамадства, нярэдка ўступае ў канфлікт з прафесіянальнымі інтарэсамі працуючай жанчыны. Вытворчая занятасць яшчэ не выкрэслена з доўгага спісу прычын, што адмоўна ўплываюць на нараджальнасць. Статыстыка разводаў таксама сведчыць, што навалінічныя сітуацыі ў сямейнай атмасферы ўзнікаюць нярэдка з-за вялікіх фізічных і псіхалагічных нагрузак мужа і жонкі на рабоце.

Гэтыя факты выбралі сваімі галоўнымі аргументамі буржуазныя сацыёлагі, якія выступаюць праціўнікамі прадастаўлення жанчынам фактычнай роўнасці ў пытаннях працы. Аднак саветскія вучоныя даказалі, што з адмоўнымі вынікамі жаночай занятасці ва ўмовах сацыялістычнага грамадства можна паспяхова змагацца. Больш таго, ужо сёння ёсць і з цягам часу іх становіцца ўсё больш, прыклады, як удзел жанчын у грамадскай працы станоўча ўплывае на сямейныя адносіны.

Пачнём з таго, што магчымаць паўнацэннага ўдзелу жанчыны ў вытворчасці робіць яе незалежна ад мужчыны ў эканамічных пытаннях. Сведчанне гэтага — канчатковае пазбаўленне такой горкай спадчыны мінулага, як шлюб па разліку. 90 са 100 маладых сцвярджаюць, што яны злучылі свой лёс па ўзаемнаму каханню.

Працоўны ўдзел жанчын і іх эканамічная незалежнасць прывялі да дэмакратызацыі сям'і, 60 працэнтаў сённяшніх сям'яў грунтуюцца на роўных бацькоўскіх і мацярынскіх пачатках. А ў многіх гаспадарчых пытаннях, у выбары відаў і месца адпачынку, напрыклад, жанчыны, як правіла, маюць рашучы голас.

Яшчэ адно станоўчае сведчанне жаночай занятасці, як сцвярджаюць спецыялісты па пытаннях сям'і, — павелічэнне кааперацыі працы ў дамашніх гаспадарцы. Мужчыны ўсё часцей становяцца не памочнікамі, а роўнымі ўдзельнікамі ва ўсіх дамашніх справах.

А як ставяцца да неабходнасці спалучаць работу з сям'ёй самі жанчыны? 70—80 працэнтаў апытаных маці лічаць, што іх работа адыгрывае незамэнную ролю ў выхаванні дзяцей. Працуючая маці ў вачах сына або дачкі мае непараўнальна большы аўтарытэт, чым хатняя гаспадыня. Гэта некалі добра падмеціў дзіцячы паэт Сяргей Міхалкоў. Памятаецца, як сабраўшыся разам, дзеці хваліліся прафесіямі сваіх маці. А потым, так і не вырашыўшы спрэчку, чья мама важнейшая, прыйшлі да даволі «дарослага» вываду: «Мамы ўсякія важныя, мамы ўсякія нужныя»...

Усе гэтыя назіранні даюць магчымаць даследчыкам быць аптымістамі. Нашы жанчыны ніколі не страцяць сваёй самай дарагой якасці — жаночасці. А работа ўсё часцей з'яўляецца менавіта той каштоўнай аправай, у якой гэта якасць ззяе яшчэ ярчэй.

В. УЛАДЗІМІРАУ.

НАШЫ КАЛЕГІ

Усё больш шырокі ўдзел жанчын ва ўсіх сферах вытворчасці і сельскай гаспадаркі — аб'ектыўная эканамічная тэндэнцыя прамыслова развітых краін. Праблема працоўнай занятасці жанчын і іх прафесіянальнай падрыхтоўкі паспяхова вырашаюцца ў СССР, дзе не на словах, а на справе дасягнута поўная роўнасць жанчын у гаспадарчых, дзяржаўных, грамадска-палітычных і культурных галінах жыцця.

гледжае дадатковыя льготы працуючым маці, падругое, паляпшэнне ўмоў іх працы і, нарэшце, стварэнне дастаткова развітай сеткі прадпрыемстваў камунальна-бытовых паслуг

Многае зроблена і робіцца ў кожным з гэтых напрамкаў. Цяпер, напрыклад, артыкулы дзяржаўнага бюджэту і фонду сацыяльнага забеспячэння, што рэгулююць выплату разнастайных дапамог жанчынам, — самыя хуткарастучыя. А спецыялісты абмяркоўваюць пытанне аб скарачэнні ў недалёкай будучыні працягласці рабочага дня для ўсіх жанчын.

Падлічана, што на вытворчасці жанчына трыціць каля 30 працэнтаў усяго свайго часу. Таму планы сацыяльнага развіцця калектываў, якія ёсць на ўсіх прадпрыемствах, абавязкова прадугледжваюць мерапрыемствы па стварэнні спрыяльных умоў для работы жанчын і іх адпачынку.

Зноў і зноў пераглядаюцца спісы спецыяльнасцей, з іх выкрэслваюцца тыя, што могуць пашкодзіць здароўю жанчын. На большасці прадпрыемстваў цяпер створаны спецыяльныя рэзервы, дзе ідзе падрыхтоўка кіруючых работнікаў з ліку жанчын. У цэнтралізаваным парадку вырашаюцца пытанні комплекснай аўтаматызацыі ў такіх чыста «жаночых» галінах, як тэкстыльная, лёгкая і харчовая прамысловасць.

Аб маштабах пераўтварэнняў у сферы бытавога абслугоўвання выразнае ўяўленне дае накід плана сацыяльнага развіцця Мінска на дзесятую пяцігодку,

Кожны месяц ёсць у нас, супрацоўнікаў рэдакцыі часопіса для жанчын, некалькі асабліва радасных і хваляючых дзён. Пра такія дні мы гаворым: здаём нумар. Гэта значыць, перадаём у друкарню, у набор, плён сваёй амаль месячнай працы, цікавых камандзіровак, незабытых сустрэч са сваімі галоўнымі гераінямі — савецкімі жанчынамі.

Вы ведаеце, як гэта няпроста — здаць нумар? Кожны

клаўшы на часіну серп ці кудзелю, сядзі за сталы і пры газнічцы вадзілі пальцамі па друкаваных радках, вучылі літары.

Старонкі часопіса тых гадоў стракацяць паведамленнямі: «Мы вучымся думаць», «Я ўмею чытаць!», «Батрачка стала дэлегаткай», «Не будзем больш адсталымі», «Як я, дзэравеншчына, адумалася да кааперацыі». А Янка Купала, звяртаючыся да жанчын, пісаў у часопісе:

захаплялася я навуковымі працамі, прывечанымі роднай мове нашай, беларускім гаворкам. Ведаю і пра яе жыццёвы шлях — шлях сіраты з мнагадзетнай сялянскай сям'і, якую паставіла на ногі Савецкая ўлада. Юзэфа Фларыянаўна — член-карэспандэнт Акадэміі навук БССР, кіраўнік сектара дыялекталогіі Інстытута мовазнаўства, аўтар больш як 60 навуковых кніг, падручнікаў, артыкулаў. А за «Дыялекталогічны атлас беларускай мо-

ПАЭМА ПРА ЖАНЧЫНУ

рэдактар аддзела рыхтуе матэрыялаў значна больш, чым можа ўмясціць адзін нумар часопіса, і кожны пераконвае: «Гэты нарыс нельга не паставіць. Вы толькі паслухайце, пра якую ён жанчыну!» І гэта сапраўды так. Паўстаюць з нарысаў і замалёвак, карэспандэнцый і інфармацый паэтычных вобразы нястомных працаўніц, пшчотных маці, каханых. Вобразы сапраўдных гераінь — работніц і калгасніц, вучоных і артыстаў, урачоў і майстроў спорту, якім хочацца прысвяціць і верш і паэму.

На маім рабочым сталі — стос матэрыялаў. Чытаю адзін з іх — «Анкету «Работніцы і сялянкі». Не выпадкова ў чарговым нумары будзе надрукавана анкета. Часопіс ідзе да свайго юбілея — гэтай восенню споўніцца 50 гадоў з дня выхаду яго першага нумара. І нам хочацца яшчэ лепш ведаць сваіх чытачоў, іх пошты, прапановы, заўвагі. Калі рыхтавалі анкету і потым яшчэ і яшчэ раз перачыталі першыя нумары часопіса, нібы на яе бачылі той далёкі суровы і рамантычны час, калі маладая Краіна Саветаў, знясіленая замежнай інтэрвенцыяй і грамадзянскай вайной, рабіла свае першыя крокі ва ўзнаўленні гаспадаркі, увасабляла ў жыццё вялікі ленынскі запавед — далучыць кожную жанчыну да актыўнай, стваральнай дзейнасці ў грамадстве. «Мэта часопіса, — пісалася ў першым нумары, — пранікнуць ва ўсе куткі нашай сялянскай, яшчэ малапісьменнай Беларусі, будзіць свядомасць працоўных жаночых мас, клікаць іх на актыўную работу».

Вельмі нялёгка гэта было: у Беларусі да рэвалюцыі 9 з 10 жанчын не ўмелі нават чытаць. Кастрычнік абудзіў іх да новага жыцця, зрабіў раўнапраўным у грамадстве, партыя камуністаў вуснамі Леніна сказала: «З вопыту ўсіх вызваленчых рухаў заўважана, што поспех рэвалюцыі залежыць ад таго, наколькі ў ім удзельнічаюць жанчыны».

Рэвалюцыйнае пераўтварэнне нашай краіны працягвалася. Ужо ўвайшлі ў жыццё такія дзіўныя словы, як ГАЭЛРО, камуна, кааперацыя. Партыя праз жаночыя камітэты, дэлегацыі сходы далучала да грамадскага жыцця тысячы жанчын, клікала іх у лікбезы — курсы па ліквідацыі непісьменнасці, бо як жа без ведаў будаваць новае жыццё?

І работніцы, адстаяўшы на фабрыцы змену, спяшаліся на курсы. І сялянкі, ад-

Годзе кіснуць, мадзець, Песні смутныя пець, — Ладзіць новую час

гаспадарку! Казкі новыя ў свет, Дум палаючых цвет Кінь, сялянка, з сястрой пралетаркай.

Казкі новыя... Сёння сапраўды казачных вышын да сягнулі малодшыя сёстры, дочки і ўнучкі тых першых жансаветчыц, камунарац, дэлегатак.

Жанчына — член урада, архітэктар, дырэктар завода, старшыня калгаса, доктар, навук, механізатар, пісьменнік. Нікога не здзівіш у нас такім пералікам. Як не здзівіш і паведамленнем пра тое, што ў народнай гаспадарцы рэспублікі сярод спецыялістаў з вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыяй 60 працэнтаў складаюць жанчыны, што ў нас кожны трэці інжынер — жанчына, звыш 40 працэнтаў дэпутатаў у органах улады — жанчыны, сярод навуковых работнікаў таксама амаль палавіну складаюць жанчыны. Такая наша сацыялістычная ява!

...Стос пісьмаў, нарысаў на маім сталі не меншае. Бяру чарговы з іх — ён называецца «Слава Маі Матохінай». Мая — звычайная работніца, адна з тысяч. І незвычайная, бо на Магілёўскім камбінаце сінтэтычнага валакна імя Леніна яе, брыгадзіра, камуністку, заварышы называюць наватарам.

Вось расказ пра сялянку з Віцебшчыны Ганну Сямухіну. У калгасе імя Чырвонай Арміі яна заатэхнік і працуе начальнікам жывёлагадоўчага комплексу. Такія комплексы будуцца зараз па ўсёй Беларусі — сапраўдныя гарадкі з купаламі сянажных вежаў, поўнай механізацыяй, асфальтам, кветкамі, душавымі. На змену традыцыйнай сялянскай жаночай прафесіі даяркі прыходзіць новая — апэратара.

З наступнага нарыса паўстае перада мной абаяльны вобраз інжынера Мінскага трактарнага завода Лідзіі Вясняной. Нядаўна мы віншавалі Лідзію Аляксандраўну з прысуджэннем ёй Дзяржаўнай прэміі БССР у галіне навукі і тэхнікі. Ведаеце, за што яна атрымала прэмію? За ўкараненне на заводзе аўтаматызаванай сістэмы кіравання вытворчасцю. Уся «мазгавая» частка работы інфармацыйна-вылічальнага цэнтра завода падначалена Вясняной — тры электронна-вылічальныя машыны «Мінск-22», дзесяткі праграмістаў, матэматыкаў, электроншыкаў...

Доктара філалагічных навук Юзэфа Мацкевіча я ведаю даўно. Яшчэ студэнткай

вы» яна разам са сваімі калегамі ўдасцоена Дзяржаўнай прэміі СССР.

Вось гэтыя ўспаміны не магу чытаць без хвалявання. Іх напісала Герой Савецкага Саюза Ефрасіня Зянькова. Больш за трыццаць гадоў мінула з таго часу, як яна, маладзенькая Фруза, была сакратаром Обальскай падпольнай камсамольскай арганізацыі «Юныя месціцы». Помсціла моладзь гітлераўскім катам за смерць, за гора людзей, за пакуты Радзімы. Большасць герояў падполля загінула. А справа, у імя якой яны змагаліся і паміралі, жыве, яе працягваюць новыя пакаленні. І як сімвал пераемнасці, вернасці ідэалам бацькоў гучаць словы інтэр'ю часопіса з камсамольцамі нашых дзён — работніцай Мінскага завода электрахаладзільнікаў Вандай Зуйкевіч, даяркай калгаса «Савецкая Беларусь» Клецкага раёна Марыяй Кавальчук, выкладчыцай Жыліцкага саўгаса-тэхнікума Галінай Сапега — дэлегаткай маючага адбыцца ўсеагульнага з'езда ВЛКСМ.

Гэтыя матэрыялы абавязкова пойдуць у нумар, як і пойдзе расказ пра пшчотную маці. Бадай, больш за ўсё піша часопіс пра маці. Маці... «Усё прыгожае на зямлі ад промяні сонца і малака маці... Без маці няма ні паэта, ні героя». Чытаю расказ беларускай маці з вёскі Камароўка Брэсцкага раёна Марфы Клімук пра свайго сына, вядомага ўсяму свету касманаўта Пятра Клімук, і радуся, і ганаруся разам з ёй.

Артыкул міністра, праблемае пісьмо льноводкі, нататкі прадстаўніцы БССР на сесіі Генеральнай Асамблеі ААН, верш маладой патэсы, параду педагога аб выхаванні дзяцей, гутарку мадэльера, кансультацыі касметолага, кулінара, кветкавода — усё гэта павінны ўмясціць старонкі часопіса. Бо ўсё цікавіць нашых чытачоў. А яшчэ новыя фасоны адзення, новыя песні, новыя мадэлі прычосак. І вядома ж, размова пра каханне, вечнае і вернае...

Сёння здадзім у набор чарговы нумар часопіса, а заўтра чакаюць новыя сустрэчы з нашымі галоўнымі гераінямі — савецкімі жанчынамі, іх сяброўкамі ў сацыялістычных краінах і ва ўсім свеце. Будзе новыя камандзіроўкі і спатканні, творчыя пошукі самых яркіх слоў і фарбаў, і кожны рэдактар аддзела зноў будзе пераконваць: «Гэты нарыс нельга не паставіць у нумар... Паслухайце, пра якую ён жанчыну!»

Марыя КАРПЕНКА, галоўны рэдактар часопіса «Работніца і сялянка».

Прыгожа вышытыя жаночыя сукенкі і блузы, абрусы і ручнікі, просціны і навалачкі, а таксама разнастайныя сувеніры выпускае Бабруйская фабрыка мастацкіх вырабаў. НА ЗДЫМКУ: вышывальшчыцы В. ГАЛУБІЦКАЯ (злева) і А. ЖУРЫКАВА з узорами новых вырабаў.

ПЕРШЫ СТАРШЫНЯ

Васіль Казіміравіч паглядзеў у блакітную бездань савецкага неба і прыплюшчыў ад ярынага сонца вочы. Ціхай хадой пакроўчыў на агарод, да яблынь, што пасадзіў, калі асеў тут з сям'ёй назаўсёды. Падыйшоў да адной, другой, трэцяй... Усё ў парадку. Хваёвыя галінкі акуратна аперазалі дрэўцы і надзейна ахоўваюць іх ад галодных зайцоў, якія прыцемкам забягаюць сюды.

Сад... Яго сад. Нібы маці малому, аддае Васіль Казіміравіч дрэўцам усю сваю чалавечую пшчоту і клопат. Ён называе іх сваімі равеснікамі: «Яны нарадзіліся тады, калі і я».

І яшчэ адна яго радасць і ўцеха — унукі. Іх у Казіміравіча чацвёра: двое дзяцей сына Іосіфа і двое — дачкі Валі. Жывуць яны ўсе тут жа, у Германавічах. Калі ўнукі застаюцца начаваць у дзядулі з бабуляй, хата нібы напайняецца сонцам. Але часам па радасным твары Васіля Казіміравіча прабягае цень горкіх успамінаў.

Дрэвы агледжаны, можна і ў хату ісці. Але Казіміравіч не спяшаецца, ценьшца ядранай цішынёй марознага дня. Любіць ён падоўгу бываць на вуліцы, любіць прыроду. «А калісь не да гэтага было, — прыпамінае ён далёкія гады, — і сонца, і неба, і дрэўцаў нібы і не існавала...»

...Як і ў кожнага чалавека, было ў Васіля Высоцкага дзяцінства, але нялёгкае і не бестурботнае. З васьмі гадоў пайшоў баграчыць, пасвіў у Германавічах жывёлу. Ніводнай ночы не паспаў уволю.

Бацьку так і не ўдалося «выбіцца ў людзі», як казалі пра тых, хто не змог набыць некалькіх дзесяцін зямлі. Жыло ў старэнкай хаце дзве сям'і беззямельных сялян — чатырнаццаць душ.

У 1930 годзе Васіль Высоцкі пакінуў Германавічы і завярбаваўшыся, паехаў у Францыю. Расчараванне дышрамы на целе ад частых абвалаў у шахце засталіся ў беларускага селяніна ад доўгіх год жыцця на чужыне.

Там, у Францыі, перажыў ён з сям'ёй трывожныя цяжкія гады другой сусветнай вайны, удзельнічаў у руху Супраціўлення, дапамагаў будаваць барыкады на вуліцах горада Кармо. За ўдзел у барацьбе Васіль Высоцкі атрымаў пасведчанне «Прыцель партызан Марыса Тарэза».

Сціхла ваенная віхура, у лютым 1946 года сям'я Высоцкіх вярнулася на Радзіму.

Цяжка апісаць тое хваляванне, якое поўніла душу Васіля Казіміравіча, калі бліжэй і бліжэй пад'язджаў у родныя мясціны. Шаснаццаць гадоў бадзяння па чужыне... Шаснаццаць гадоў суму і болючай тугі па роднаму кутку... Шаснаццаць гадоў надзей, спадзяванняў, роспачы...

Нялёгкім быў пасляваенны час. Сярод тых, хто адбудоўваў родную вёску, быў і Васіль Казіміравіч. Мясцовыя органы ўдзялілі «чалавеку з-за мяжы» ўвагу. Сель-

Лідзія АБУХАВА

І МЫ І ПАСЛЯ НАС

Віцебск! У гэтым слове мне заўсёды чуецца звон расчыненага ў красавіку акна.

Горад пражыў тысячу вёснаў і тысячу зім — і толькі дзве зімы і дзве вясны былі маімі таксама. Але які ні кароткі мой час, ён супаў з той парой ранняга юнацтва, з пачатковай парой ледалому, калі над чалавекам, нібы другое сонца, устае ўсё адразу: любоў, паззія, думка... Магчыма, таму я зноў і зноў вяртаюся ў Віцебск. Мне дастаўляе невыказнае задавальненне хадзіць па яго вуліцах, якія даўно ўжо не тыя, што ў часы майго маленства, сачыць за бясконцым і нязменным токам ракі.

Праўда, акрамя мастоў, Старога і Новага, пабудаваных у трыццатых гадах, з якіх мы, бывала, сачылі за ледаставам на Заходняй Дзвіне, бесклапотна размахваючы школьнымі партфелямі, акрамя завулкаў і набярэжных, дзе адбіліся нашы сляды, у Віцебску жыве адзін вельмі дарагі для мяне чалавек. Ды і не для мяне адной! Гэта Ганна Рыгораўна Блаў, былая настаўніца матэматыкі ў 10-й сярэдняй школе, жанчына з жыццём пасвойму не менш выдатным, чым у самых славетных людзей.

У Віцебску я жыла і вучылася да вайны. Кожны дзень мы ішлі па Старому мосту праз увесь горад да школы; там праходзіла палавіна нашага дня...

А потым была вайна. У 1957 годзе я зноў прыехала ў Віцебск. Пайшла па вузкай абледзянелай сцежцы — ранейшай вуліцы — і раптам убачыла свой дом. Ён стаяў ілбом да ветру, а ля ног — белае покрыва Дзвіветру, а ля ног — белае покрыва Дзвіветру, а ля ног — белае покрыва Дзвіветру.

Школа наша таксама ўцалела. На самым зыры, на высокім беразе Дзвіны, яна стаяла па-ранейшаму.

Я спытала тэхнічку цётку Фрузу, адзіную, хто працаваў тут «з вайны», загадзя палюхаючыся адказу:

— А Ганна Рыгораўна?

Цётка Фруза адказала:

— Яе няма, — і, памарудзіўшы секунду, за якую я паспела перажыць усю гаму адчаю і смутку, дадала: — Яна дома.

— Значыць, жывая? У школе? — закрычала я.

— Завуч, як і раней, — строга адказала тэхнічка.

Ганна Рыгораўна пражыла ў Віцебску больш, хт я паўвека. Цяпер, стаўшы дарослай, я магла прыгледзецца да яе больш уважліва. Яе стрыманасць, якая здавалася нам у дзяцінстве сухасцю, абярнулася давер'ем і павагай да кожнага, нават самага маленькага чалавека. Некалькі разоў у пісьмах да мяне яна прагаварылася з жартаўлівай горыччу: «Мая хвароба — старасць, ад гэтага не папраўляюцца». І я на самой справе падрыхтавалася ўбачыць згорбленую бабульку з той старэчай пакорнасцю, якая насцігае нават самых гордых і незалежных...

Помню, я доўга шукала яе дом. Віцебск бурна будаваўся, нумерацыя мянялася. Дзверы адчынілі падлетак і, ні аб чым не пытаючыся, крывінуў у глыб вузкага калідора, застаўленага скарбам;

— Да вас прыйшлі, Ганна Рыгораўна!

— Вучаніца? — спытаў яе голас.

— Не-е.

Я прайшла, чапляючыся крысом футры за скрынкі, прыадчыніла з цёмнага дзверы і міжволі ледзь не зачыніла іх зноў. У пакоі, у якім нельга, здавалася, павярнуцца дваім, было ўціснута цяпер на меншай меры чалавек пятнаццаць.

— Я, здаецца, перашкодзіла? — прамармытала я, адыходзячы.

Ганна Рыгораўна пазнала мяне зараз жа. І я ўткнулася ў яе шчаку халодным ад марозу тварам. Яна хварэла некалькі дзён, і яе прыйшлі наведаць дзеці.

Гэта была тая, ранейшая Ганна Рыгораўна. Я сядзела перад ёй смірна, склаўшы рукі на каленях, адказвала на пытанні — і якое гэта было на дзіва шчаслівае пачуццё, што вось якімі б мы ні сталі дарослымі, мы заўсёды абавязаны трымаць адказ перад гэтай жанчынай, нашай настаўніцай.

Потым мы хадзілі па школьнаму калідору, калі за ўсімі класнымі дзвярыма ішлі ўрок, і з акна разглядалі наваколле.

— Вось гэтую старую каробку вы пазнаеце? Аднавілі. А той дом зусім новы. Тут былі склады, цяпер пустэча. А наш школьны сад, хіба вы нічога не заўважаеце? Гэта ж усё насаджалі пасля вайны. Адзін толькі куст ядлоўцу ранейшы. Я часта праходжу міма яго і здароўкаюся.

Ганна Рыгораўна вярнулася адразу, як вызвалілі Віцебск.

— Куды вы спяшаецеся? — пераконвалі яе. — У руіны?

— А вы думаеце, што я павінна вярнуцца, калі Віцебск пабудуюць без мяне? З абодвума сынамі (старэйшы, Уладзімір, даўно ўжо інжынер, працуе на заводзе імя Камінтэрна, малодшы, Юрый, медык, вядомы ў галіне хірургіі сэрца) яна выйшла з поезда і не ведала, куды ісці: горада не было. І ўсё ж у бліндажах, у зямлянках, сярод руін аднаўлялася жыццё. Аказалася нават, што дзесятая школа ўжо ўкамплектавана кадрамі, і Ганну Рыгораўну паслалі ў другую.

— Я выйшла з гарана, не разумеючы, як змагу жыць без сваёй школы. Нібы другі раз павінна была ісці з Віцебска...

Але хутка яна, вядома, вярнулася туды. Была дырэктарам, потым, як і раней, завучам.

Для мяне наша школа заставалася, увогуле, такой, якой я яе помніла з дзяцінства. Хіба толькі калідоры здаюцца вузейшыя ды сцены цямнейшыя. А для Ганны Рыгораўны яна стала выдатнай і прыгожай! Бо яна бачыла яе, калі вокны

былі закладзены цэглай з маленькімі адтулінамі для паветра, а тыя, што зашклёныя, мелі выгляд суцэльнай мазікі з асколкаў. Помніла, як у кожным класе стаялі пячуркі, і дзеці, прыходзячы гдзін у шэсць раніцы, пакуль печкі яшчэ паліліся, пры іх чырвоным зіхатым святле рыхтавалі ўрок.

...Не ведаю, ці многія вучні Ганны Рыгораўны сталі матэматыкамі. Я ім не стала. Фіра Сістрына таксама: яна юрыст. Барыс Мельцын быў афіцэрам, цяпер гідрабудаўнік, умацоўвае берагі Крыма. Паўлінаў — тэхнік-рэнтгеналаг у Данбасе. Надзея Чэчына — доктар навук, прафесар Ленінградскага ўніверсітэта.

Калі ў былыя часы Ганна Рыгораўна рабіла справаздачу перад выбаршчыкамі як дэпутат абласнога Савета, то ў любові зале — на фабрыцы або ў школе — сядзелі тыя, каго яна вучыла. Нешта яна нам пераклала ў душу такое, акрамя алгебраічных формул, што не забываецца да гэтага часу. Усё яе жыццё перад нашымі вачамі. У дзяцінстве мы яшчэ не вельмі ўдумваліся, хто яна і што. Нам здавалася натуральным, што Ганна Рыгораўна пастаянны член і старшыня ўсялякіх камісій, дэлегат, дэпутат... Што да яе прыходзяць дарослыя, раяцца, шукаюць дапамогі. Яна была нашай настаўніцай, а значыць, у нашым разуменні — самым паўнамоцным прадстаўніком Саветскай улады! І толькі пасталеўшы, страціўшы яе на доўгія гады, раскіданыя вайной па далёкіх дарогах, мы сталі разумець, што справа не ў тым, якія званні яна насіла, а ў тым, чым яна напаўняла сваю работу.

Пісьменнік пакідае пасля сябе кнігі. Вынаходца і канструктар — машыны. Калгаснік — засеяныя палі. У школьнага настаўніка ёсць толькі яго вучні. Яго багацце...неўміручае! Ён уносіць у свет яшчэ адну кроплю добра.

Былы вучань напісаў Ганне Рыгораўне з фронту цудоўнае і зусім хлапечнае пісьмо. Расказаў аб спрэчцы з іншымі салдатамі: «Чый горад лепшы?» «Мне ўдалося даказаць, што наш. Па-першае, у нас было многа тэатраў. Па-другое, Дзвіна, якой няма ні ў каго. А па-трэцяе, матэматыку нам выкладалі Вы».

савет выпісаў Высоцкаму бясплатна лес для будаўніцтва, і неўзабаве на старым селішчы ўзняліся сцены са свежых хваёвых бяруняў.

Просты селянін, які, здавалася, толькі і жыў думкамі аб хлебе, пранёс нягоды жыцця здзіўляюча прыгожую рысу — любоў да прыроды. Адраду, як толькі адмералі зямлю для прысядзібнага ўчастка, начасаў ён калкоў і ў строгім парадку пазабіваў у зямлю: намеццў, дзе садзіць яблыні.

— Сад будзем гадаваць, гаспадыня, — усміхнуўся ён жонцы Вользе Іосіфаўне. — Ёсць цяпер у нас свой куток, будзе ён не горшы, чым у людзей. І прыгожы, у зеляніне!

Выдзелілі Высоцкаму каня, аказалі грашовую дапамогу. Не лічыўся і ён са сваім часам, чым мог дапамагаць аднавяскоўцам. Людзі прыслуховаліся да яго парад. І можа за гэта паважалі.

Аднойчы прыехалі ў вёску прадстаўнікі з раёна. Параліліся з сялянамі, а потым зайшлі да Высоцкага.

— Мы, Казіміравіч, — пачалі госці пасля звычайных «Як жывяце?», «Што новага?», — з такой справай: калектыўную гаспадарку трэба арганізоўваць. У вашых сядзень у Глыбоцкім раёне ўжо поўным ходам ідзе калектывізацыя.

— Я за аб'яднанне, — не зусім пакуль што разумеючы гасцей, пагадзіўся гаспадар. — Разам і працаваць лягчэй.

— Зайшлі мы да вас, каб спытаць, ці дасце згоду быць першым старшынёй.

Васіль Высоцкі збянтэжыўся.

— Не ведаю, што і адказаць...

— Падумайце.

А праз некаторы час агульны сход вяскоўцаў аднадушна прагаласавалі за свайго першага старшыню Васіля Высоцкага.

Саветская Радзіма прыняла ўчарашняга эмігранта, як родная маці. І ён, удзячны, адказаў на яе цэльнаю добрымі справамі, самаадданай працай як першы арганізатар калгаса ў роднай вёсцы.

...Прайшлі гады, стаў адным з лепшых у раёне калгас «Буравеснік». Цяпер яго першы старшыня на пенсіі, а ў доме яго пасялілася шчасце, якога так доўга шукаў былы батрак.

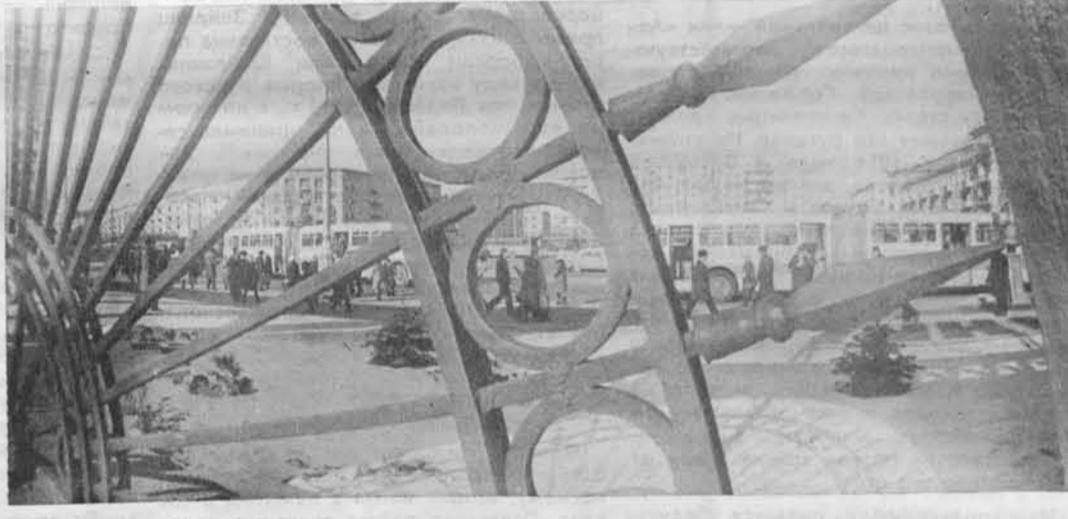
— Нялёгка яно нам далася, — гаворыць Васіль Казіміравіч. — Але я заўсёды веруў, што спаткаю сваё шчасце.

У доме Васіля Казіміравіча ёсць своеасаблівы асабісты музей ганаровых дакументаў і ўзнагарод. Васіль Высоцкі — лепшы ў вобласці кукурузавод. Двойчы вазіў узоры вырашчанай кукурузы ў Маскву, на Усесаюзную выстаўку дасягненняў народнай гаспадаркі СССР і двойчы ўзнагароджаны медалём «За поспехі ў народнай гаспадарцы». Дыпломы, граматы міністэрстваў сельскай гаспадаркі СССР і БССР, раённых, абласных арганізацый... Усіх не пералічыць! А колькі прэмій калгаса!

І яшчэ адну рэч захоўвае старэйшы калгаснік як свяцэнную рэліквію, якой асабліва ганарыцца. Гэта першая працоўная кніжка члена сельгасарцелі.

— У нас паважаюць працу і цэняць людзей працы, — гаворыць Васіль Казіміравіч. — Гэта, бадай, самая галоўная заваёва нашага народа.

Р. МЕЛЕЖ.

МІНСК. Плошча імя Калініна.

Фота Л. ГЕОРГІЕВА

Жэня ЯНІШЧЫЦ

Без тостаў святкую сваю перамогу
Над першай памылкай і першаю здрадай.
Без памяці ветру вясноваму рада,
Што будзіць далёкую ў сэрцы дарогу.
Яшчэ толькі раніца мною пражыта,
Наперадзе поўдзень і вечар салодкі.
Упалі загоны зялёнай паводкай
На чуйныя грудзі зямлі старажытнай.
І фарбы змяшаліся ўжо невыразна
На шэра-малінавым полі змяркання.
Зайшла надоеўга над возерам каня,
І слухаюць каню драчы без адказу.
Ці бачу, ці чую, ці можа мне сніцца
Дажыннае свята і ўсмешка матулі.
І новыя спевы душу заклінулі
У краі, якому іду пакланіцца.

Еўдакія ЛОСЬ

ЧАКАННЕ

Калі б рэчы гаварыць умелі,
расказала б хутка, што вяжу,
як вятры над хатаю шумелі,
як снягі залётныя марнелі,
як тужыла я і як тужу.

З шэрай воўны цэлую хусцінку
вывязала з думак аб табе!..
Што ні вочка — літара ўспамінку,

што ні шлях — дарога баз упынку
да цябе, мой мілы, да цябе.

Але не прыводзяць да сустрэчы
кіламетры нітак шарсцяных...
Хуткаю сама абкрыю плечы...
Саграваюць усё ж умеюць рэчы,
а маўчаць, бо не пытаюць іх...

Ніна МАЦЯШ

СОН-ТРАВА

Якая дзіўнасць... Аж неверагодна...
Цвярозы ліпень, чабаровы свет.
І раптам — слэзкаю нябёс пагодных —
Званок святальны сон-травы ў траве.

Якая дзіўнасць... Дзе, у чым прычына!
У якой нястачы вод, святла, цяпла,
Што кветка толькі зараз расцвіла,
Свой май у ліпні толькі прыручыла!

Якая дзіўнасць... Я крануць не смею
Мяцэжны, не ў пару, яе агонь:
У цяжарасці чобору страсна спее
Званок няспраўджанага сну майго...

«Голас Радзімы»

№ 9 (1322)

ПРОДАВШИЙСЯ И ПРОСТАК

(Продолжение. Начало в № 8).

Белоземгрант, генерал-лейтенант, профессор Н. Н. Головин в сводном труде о войне, вышедшем через много лет после описываемых событий, отмечал:

«На русском фронте стратегические последствия неудач армии ген. Ренненкампа и ген. Жилинского сведены к нулю разгромом четырех Австро-Венгерских армий в Галиции. Сотни тысяч пленных взяты доблестными войсками Юго-Западного фронта, вся Галиция очищена противником, торопливо уводящим остатки своих разбитых армий к Кракову и за Карпаты. Хотя эта победа одерживается почти одновременно с нашим поражением в Восточной Пруссии, тем не менее она не может загладить тягостное моральное впечатление от этого последнего... В тылу... оппозиционные элементы легко поддаются мрачному пессимизму. А. И. Гучков... утверждает, что уже в августе месяце 1914 года «он пришел к твердому убеждению, что война проиграна», причем причиной подобного пессимистического взгляда явились его «первые впечатления уже на самом театре военных действий, поражение у Сольдау» (где дрался левофланговый корпус армии генерала Самсонова), которое ему пришлось «одним крылом захватить». Вот в какую панику впадали некоторые из наиболее энергичных общественных деятелей, какова же должна быть «отдача» в обывательской среде... Немцы с большим искусством ведут в этом направлении свою пропаганду. Раздувая размеры своих успехов в Восточной Пруссии, они подрывают доверие союзников к Русской армии; в последней они этим подрывают веру войск в свою силу»⁶.

Таков генезис центральной идеи «Августа Четырнадцатого», соответствующий, помимо прочего, военной пропаганде кайзеровской Германии. Раз ступив на эту стезю, Солженицын долбит свое, оплевывая все русское. Но сражение в августе 1914 года в Восточной Пруссии выглядело далеко не так, как оценивали его Гучков и Солженицын. Только одно замечание, касающееся фактической стороны изображаемых событий. Западная пропаганда употребила немало усилий, чтобы изобразить сочинителя человеком, знающим, что он пишет, по личному опыту. Солженицын действительно служил одно время в артиллерии. Каждый курсант выносит из училища твердое знание элементарного факта—в первую мировую войну до трех четвертей потерь войска несли от артиллерийского огня.

Наш «правдолюбец» пытается убедить, что монополия в этом отношении принадлежала, конечно, германцам. В «Августе Четырнадцатого» бушует огонь немецкой артиллерии, что до русской, то ее нет. Как сказано в описании одного из эпизодов, «на четырнадцатом году Двадцатого века оставался дорогостоящим против немецкой артиллерии—русский штык»⁷. Враги говорили о русской артиллерии по-иному. В капитальном исследовании вопроса советский специалист Е. Барсуков указывал: «В августе 1914 г. после разгрома 2-й русской армии Самсонова в Восточной Пруссии германские газеты и журналы были переполнены статьями, восхвалявшими своих генералов и победоносную армию. Неожиданно среди этих статей появилась заметка, дающая высокую оценку деятельности русской артиллерии и даже с сенсационным заголовком: «Долой шапки перед русской артиллерией»⁸.

Своей книгой Солженицын попытался вызвать к жизни события минувших дней, дабы опорочить наш народ. Они действительно вошли в историю и надолго запомнились, но совсем не так, как утверждает сочинитель. В годы первой мировой войны на Западе отлично понимали, что Россия в 1914 году спасла Францию. В выпущенной в 1969 г. в Чикаго книге проф. С. Харпера, виднейшего американского эксперта по России того времени, специального советника посла США в Петрограде Франсиса, упоминается: «Вступление русских армий в Восточную Пруссию подняло престиж России в Америке. Даже тогда признавалось, что это вторжение было главной причиной спасения Парижа от немецкого натиска»⁹.

В канун второй мировой войны, когда

страшная угроза немецкого фашизма нависла над миром, ряд трезвых деятелей Запада обратился к истории 1914 года, чтобы показать—человечество выживет только в союзе с нашей страной. Выступая в Палате общин в апреле 1939 г., Дэвид Ллойд Джордж, английский премьер времен первой мировой войны, сказал: «Если бы не было жертв со стороны России в 1914 году, то немецкие войска не только захватили бы Париж, но их гарнизоны по сие время находились бы в Бельгии и Франции»¹⁰. Людям обычно свойственно говорить правду перед лицом смертельной опасности, о чем свидетельствуют не только официальное заявление Ллойд Джорджа с трибуны парламента, но и события, случившиеся через несколько лет.

В ноябре 1942 года гитлеровская группировка—6-я армия Паулюса была окружена под Сталинградом. Первое, что пришло на ум седьмому офицеру вермахта,—1914 год. Не воспоминания о катастрофе армии Самсонова, а о последовавших немедленно за этим тяжелых поражениях кайзеровских войск. Генерал артиллерии Зейдлиц, командовавший 51-м корпусом в «котле», заговорил об уроках Лодзинской операции («Лодзинский слоеный пирог»), когда в ноябре 1914 года группировка генерала Шеффера, попытавшаяся было повторить охват, удавшийся в отношении армии Самсонова, сама попала в окружение и остатки ее едва унесли ноги, потеряв 40 тыс. человек или 80 процентов первоначального состава¹¹.

Очевидец событий 1942—1943 гг. под Сталинградом офицер-разведчик 6-й германской армии Видер писал: как только гитлеровские войска оказались в окружении, «собрав старших штабных офицеров своих восьми дивизий, Зейдлиц прямо сказал, что армия поставлена перед выбором: Канны или Бржезины, имея в виду известный прорыв русского фронта под Лодзью в 1914 г., в котором он, еще молодой офицер, принимал самое непосредственное участие»¹². Эти признания не ради риторики, а на штабном совещании, где обсуждались способы спасения, удваивали ужас гитлеровцев перед Советскими Вооруженными Силами. В чрезвычайных обстоятельствах прорвался цепляющийся страх, посеянный в сердцах кадровых профессионалов вермахта великой русской армией 1914 года.

Минуло тридцать лет с года 1914. Шла к завершению, на этот раз победоносному, вторая война с немцами в XX веке. Советские войска вплотную подошли к логову фашистского зверя—Германии. 3-я армия генерала А. В. Горбатова, входившая во 2-й Белорусский фронт, нависла с юга над границей Восточной Пруссии, имея конечной целью побережье Балтийского моря.

«Каждый из командиров нашей армии,—писал А. В. Горбатов,—мечтал первым перейти границу Восточной Пруссии. Эта честь выпала солдатам и командирам 1172-го стрелкового полка под командованием подполковника Серегина, которые перешли границу Восточной Пруссии днем 20 января 1945 года. Легко сказать перешли...»

Я вспоминал гяжелье бои последних дней. И еще я вспоминал бои под Москвой той тяжелой осенью, осенью 1941 года, и кровавую битву на Волге, и битву за Орел, отмеченную первым оружейным салютом. Сколько потом было салютов! И каждый приказ, благодарный победителей, призывал помнить героев, павших за свободу своей Родины, своего народа. Я вспоминал лица боевых товарищей, которых знал. Многих, очень многих уже нет с нами.

Вот что значат слова—«перешли границу Пруссии»...

Взойдя на высокую колокольню, я увидел перед собой сплошные пожары: их обрамляла ломаная линия подымающихся к небу черных дымов»¹³. Впереди Восточная Пруссия и круглосуточное сражение.

Снежной зимой советские войска пошли по тем же дорогам, по которым, задыхаясь в пыли в августе 1914 года, несли свой крест солдаты армии А. В. Самсонова. История повторялась—Советская 3-я армия, вспоминал К. К. Рокоссовский, «с боем преодолела сильно

укрепленный рубеж, построенный еще задолго до войны. Мы увидели здесь бетонированные траншеи полного профиля, блиндажи, проволочные заграждения, бронеколпаки, артиллерийские капониры, убежища». На этом аналогия кончалась. «Продвижение войск было столь стремительным, что противник не успел занять по-настоящему этот рубеж»¹⁴.

В боевых донесениях замелькали отдававшие болью названия—Найденбург, Остероде, Алленштайн... На рубеже Алленштайна фронт пробил вторую полосу укрепленного района, открыв путь в глубь Восточной Пруссии. В прорыв была введена 5-я гвардейская танковая армия, которая «устремилась к морю, сметая на своем пути разрозненные, захваченные врасплох неприятельские части, не давая им возможности закрепиться»,—писал К. К. Рокоссовский. Боевую работу 5-й гвардейской танковой армии довершила двигающаяся следом 2-я ударная армия, громившая обходные танкистами опорные пункты. Уже 25 января 1945 года советские танки вышли к морю, отрезав отход немцам из Восточной Пруссии. В 1945 году танкистам 2-го Белорусского фронта потребовалось меньше недели, чтобы выполнить маневр, не удавшийся 2-й армии генерала А. В. Самсонова.

Студеным январем 1945 года земля стонала под гусеницами советских танков. Восточную Пруссию потрясло тысячекратное эхо шороха шагов самсоновских воинов-мучеников жаркого августа 1914 года. Новое поколение русских солдат, принесших в 1945 году огонь войны в гнездо прусского милитаризма, читло своих соотечественников, навеки уснувших здесь. Безмерно усталые танкисты помнили не только о текущих боевых задачах, но и об истории. Люди в броне знали, что их поход—новая страница в летописи славы русского оружия.

Когда 21 января 1945 г. 183-я танковая бригада лихим ударом выбила немцев из Танненберга, на командном пункте 5-й гвардейской танковой армии было праздничное настроение. Генералы и офицеры поздравляли друг друга. Генерал-майор Ф. И. Галкин записал, что говорили в тот памятный день прославленные боевые командиры.

«— Вот и сделали третий Танненберг!—сказал Георгий Степанович Сидорович.— Много славянской крови пролито на этой земле.

— Что верно, то верно,— поддержал его Волынский (генерал-полковник, командующий армией).— Немцы не могли забыть поражения своих тевтонских полчищ в тысяча четыреста десятом году и победу над армией Самсонова в первую империалистическую войну считали реваншем, назвав ее битвой при Танненберге.

— Это основательный удар по престижу немецкой военщины,— заметил генерал П. Г. Гришин.— Тридцать лет она воспитывала молодежь на «битве при Танненберге», как на примере непобедимости немецкого оружия. Посмотрите на улицы городов: сколько монументов и каждый кричит о непобедимости Германии. А район Танненберга! Это настоящий распадник реваншистских идей... Вы видели недалеко от окраины каменную глыбу, вросшую в землю? Она извещала арийцев о том, что здесь в 1914 году был командный пункт «великих полководцев» Гинденбурга и Людендорфа, которые раздвигали новый поход против славян...

— Да, они мечтали о новой славе Танненберга. Но не вышло,— проговорил Василий Тимофеевич...

— Мечтали и взращивали реваншизм,— продолжал Петр Григорьевич.— Мне рассказывал Фрэнтоль корреспондент— писатель Михаил Брагин, что недалеко от Хохенштайна реваншисты соорудили усыпальницу. В нее свезли останки старых генералов чуть ли не со всей Германии и устроили грандиозные похороны этих недогнанных костей. Сам Гитлер, говорят, изволил присутствовать на церемонии»¹⁵.

Советские танки принесли возмездие на землю тех, кто веками рвался на Восток. Танненберг, как символ разбойничьей славы германских милитаристов, померк и канул в прошлое. Наименование «Танненбергских» получили отличившиеся в боях при овладении Танненбергом части и соединения Красной Армии.

В 1945 году в долгих, кровопролитных боях подводилась черта под многовековой тевтонской «Дранг нах Остен». Войска 3-го Белорусского фронта, вломившиеся в Восточную Пруссию с востока в январе 1945 года, брали те же населенные пункты, за которые бились их отцы в строю 1-й русской армии в августе 1914 года. Под Гумбинненом заместитель командира батальона по политической части 130-й стрелковой дивизии капитан Сергей Иванович Гусев в критический момент поднял роту в атаку. Он пал в рукопашной схватке на подступах к городку. С. И. Гусеву посмертно присвоено

звание Героя Советского Союза, а Гумбиннен переименован в город Гусев.

Но нечеловеческое тяжелое сражение требовало громадных жертв—гибли советские солдаты, офицеры, генералы, обнимая мерзлую землю предков, но всегда возвращенную нашему народу.

«На восточнопрусской границе встретил 22 июня 1941 года войну командир 28-й танковой дивизии полковник И. Д. Черняховский. Здесь после трех с половиной лет борьбы за освобождение Родины от фашистского агрессора он отдал свою жизнь. Ныне имя дважды Героя Советского Союза Черняховского носит бывший Инстербург, над которым 21 января 1945 года взвилось красное знамя черняховцев.

Блестяще сражался при штурме Кенигсберга 16-й гвардейский стрелковый корпус генерал-майора С. С. Гурьева, ставшего под стенами древней рыцарской крепости Героем Советского Союза. Следующий шаг гвардейцы его корпуса сделали к морской цитадели Пиллау, и на подступах к ней оборвалась жизнь Степана Савельевича. В память о нем прежний Нойхаузен переименован в Гурьевск.

Именем заместителя командира краснорнозначенного корпуса С. К. Нестерова, погибшего в Восточной Пруссии, назвали бывший Шталлупенен»¹⁶. Имя командира батальона 182-й стрелковой дивизии Петра Ильича Романова, павшего у Потембена, носит этот город. Бывшее селение Людвигсбург удостоено чести носить имя убитого здесь командира танковой роты Ивана Мартыновича Ладущкина. В память о погибшем командире 331-го стрелкового полка Николае Васильевиче Мамонове переименован Хайлигенбайль...

Драгоценной русской кровью навсегда смыты с карты названия, будившие мрачные воспоминания о прусском милитаризме.

А что делал в то время, когда советские люди—от солдата до генерала армии—ценой жизни своей выполняли воинский долг, этот, по критериям антикоммунистов, «русский патриот» Солженицын? Стоило Красной Армии прийти туда, откуда затевались походы на Восток, Солженицын не мог больше сдержаться. Били тех, перед кем он мысленно всегда стоял на коленях,—прусских милитаристов. Солженицын опозорил погоны офицера, занявшись распространением гнусных слухов, имевших в виду подорвать боевой дух войск. По законам военного времени он был удален за тяжкое преступление из рядов действующей армии. Миллионы солдат ушли вперед добивать фашистского зверя, Солженицын отправили в тыл—в тюрьму.

Там в дикой злобе на свой народ оттачивал он замысел пасквиля, появившегося много спустя, как «Август Четырнадцатого», но задуманного еще в юношеские годы. В послесловии к книге Солженицын предупредил, что это только «1-й узел» работы, рассчитанной по крайней мере на двадцать лет. «Общий замысел, открываемый этой первой частью, возник у меня в 1936 г. при окончании средней школы. С тех пор я никогда с ним не расставался, понимал его как главный замысел своей жизни; отвлекаясь на другие книги лишь по особенностям своей биографии и густоте современных впечатлений—я шел и готовился, и материалы собирал только к этому замыслу»¹⁷.

Пасквилом о годе 1914-ом Солженицын занимал исходные позиции, он лгал на русский народ, исподволь готовя почву для выполнения своей главной цели—попытаться оклеветать советский строй. Дескать, только в «презираемой» всеми, по Солженицыну, стране мог свершиться Октябрь и возникнуть социалистический строй. В этом направлении и устремлены усилия всех без исключения диссидентов.

Н. ЯКОВЛЕВ,
доктор исторических наук, профессор.

(Продолжение следует).

⁶ Н. Н. Головин. Военные усилия России в мировой войне. Т. 2. Париж, 1939. стр. 133—134.

⁷ А. Солженицын. Ук. соч., стр. 354.

⁸ Е. Барсуков. Русская артиллерия в мировую войну. Т. 2. М., 1940. стр. 53.

⁹ S. Harper. Russia i believe in Chicago. 1969, p. 82.

¹⁰ Цит. по «Правде» 5 апреля 1939 г.

¹¹ См. подробнее: «Военно-исторический журнал», 1964, № 11, стр. 127—128.

¹² И. Видер. Катастрофа на Волге. М., 1965, стр. 47.

¹³ А. В. Горбатов. Годы и войны. М., 1965, стр. 331—332.

¹⁴ К. К. Рокоссовский. Солдатский долг. М., 1968, стр. 317—318.

¹⁵ Ф. И. Галкин. Танки возвращаются в бой. М., 1964, стр. 235—236.

¹⁶ А. М. Васильевский. Дело всей жизни. «Новый мир», 1973, № 12, стр. 156—157.

¹⁷ А. Солженицын. Ук. соч., стр. 572.

Сяргей ПАНІЗНІК

МАЦІ ПАЭТА

Яна была маці паэта. І не толькі таму, што спарадзіла яго на свет, дала імя і роднае слова, абараняла ад ліхасці, выправіла ў людзі... Гэта жанчына была і засталася сумленнем сына, песняй, натхненнем Рыгора Барадуліна. Колькі вершаў прысвяціў ён гэтай дарагому чалавеку. На адной з кніг паэта глядзяць з вокладкі вочы Маці, цёплыя, уважныя, разумныя...
Цётка Акуліна, гэта пра цябе ідзе зараз гаворка.

Я для яе быў чалавекам староннім. Але аніякай чужасці не адчуваў. Як і сваю сям'ю, як усю сябрыну сынаву, гасціла яна мяне, лашчыла позіркам сваіх дзівосных вачэй. А яшчэ я чуў ад яе ўшэцкія песні:
Добра мне, добра мне за маім дзедам;
Ня мею клопату за яго хлебам.
Ён пойдзіць у карчму — я за ім следам,
ён ідзець з карчомкі — за ручку вядзець.
Прывёўшы дамоўкі — пасцель пасцеліць,
паслаўшы пасцельку — спаткі паложыць:
— Спі, мая бабулька, да белага дня!
За тое ж цябе люблю, што ты малада.
Толькі ж самога «дзеда», як гэта часта называюць на Беларусі мужа, у цёткі Акуліны не было. Народны

мсціўца, ён загінуў у час барацьбы з фашысцкай нававай. Радкі пра яго можна знайсці ў многіх вершах Рыгора Барадуліна, у яго паэме «Блакада»...

Пра адну вялікую ўдачу мушу распавесці. Некалькі песень цёткі Акуліны ў свой час я запісаў на магнітафонную стужку. І гэты голас сёння гучыць у маім пакоі. Густы, як жыта. Крэпкі, як маладзік. Бадзёры, ласкавы, глыбокі, такі блізкі — як вецер, як поле, як неба, як горад, той горад, куды наезджала цётка Акуліна да сына.

Так гучы ж, голас Рыгоравай маці!
Рада, рада шэра перапёлка,
што лета даждала. Рада, рада...
Надаелі вялікія снягі,
лютаі марозы надаелі.
Рада, рада шэра перапёлка,
што жыта дажала. Рада, рада...
Надаела жаркота-пякота,
цяжкая работа надаела.

На блакітнай Віцебшчыне не спяць перапёлкі. Аж у самым вільчаку неба гучыць іх жывая песня. І, здаецца, толькі Маці, як сама Прырода, можа імі распарадзіцца...

І яшчэ адна песня, гарэзлівая, як усмешка цёткі Акуліны:

А ў цёмным лесе сава кугічыць.
Люлі-люлі, сава кугічыць.
А ў чыстым полі муж жану клычыць.
Люлі-люлі, муж жану клычыць.
Ты, мая жана — людзям спадмана.

Люлі-люлі, людзям спадмана.
Калі ня верыш, а мой міленькі,
Люлі-люлі, а мой міленькі, —
купі званочак на падалочак.
Люлі-люлі, на падалочак.
А хто затроніць — званок зазвоніць.
Люлі-люлі, званок зазвоніць.
А ты пачуеш — мяне ратуеш.
Люлі-люлі, мяне ратуеш.
Званочак звоніць ля самой хаты.
Люлі-люлі, ля самой хаты.
А муж ня чуець: ён глухаваты.
Люлі-люлі, ён глухаваты.

Пэўна, той страшнай трывогі не чула цётка Акуліна, калі зразумела апошняе. Яна ж дала людзям добрага сына, добрага чалавека. Паэта. Дажала сваё жыта гаспадынька, пайшла на вечны спачын. А памяць, голас, песня-душа засталіся з намі:

А дайце мне, дайце сем чарак гарэлкі.
А й адну мне дайце, каб я пасядзела,
а другую дайце, каб я пасмялела,
а трэцюю дайце, каб я папіяла,
чацвёртую дайце, каб я пагуляла.
А пятую дайце — коней запрагайце,
а шостую дайце — дамоў адпраўляйце,
а сёмую дайце — у гасці зазывайце.
І яна засталася пры нас, у любові сына, любові ўсіх тых, хто ведаў і любіў яго маці.
Такую б любоў — кожнай маці. Такую б маці — кожнаму сыну.

УЖО БЫЛА напісана карціна «Да партызан за дапамогай».

...Зямлянка ў лесе. Трывожныя цёмныя фарбы. У цеснай пярчурцы гараць дровы. Водбліск чырвонага полымя на бляшанай конаўцы, на пні, які замяняе табурэтку. Камандзір атрада апусціўся на калені і слухае расказ хлопчыка, трымае дзяўчынку за ручку, каб сагрэць яе. Дзеці абарваныя, ад холаду пачырванелі носікі. Яны прайшлі там, дзе дарослы прайсці не здолеў бы. І просяць дапамогі: у вёсцы фашысты. На тварах партызан і спагада, і спачуванне, і рашучасць. Яны пойдуч на дапамогу...

Ужо была напісана карціна «Вяртанне».

...Світае. Яшчэ не падняўся ранішні туман. Ворага прагналі. Змучаныя жанчыны, дзеці і старыя ідуць з бежанцаў да родных хат, да родных папалішчаў...

А Валерыя Жоўтак зноў і зноў вярталася ў думках да тэмы вайны. Яна ездзіць па Беларусі: ведае пущы Палесся, азёры Гродзеншчыны, кожны прыгожы куток над Сожам, над Дзвіной. Сустракаецца з людзьмі. Яны раскажваюць пра сваё жыццё, пра сённяшні дзень і, вядома ж, пра вайну. Як гарэлі іх вёскі, як фашысты нішчылі мірных людзей. Такое не забываецца. І праз дваццаць гадоў пасля заканчэння вайны — яшчэ адно палатно мастачкі: «Пасля блакады».

...Спаленая вёска, абгарэлыя печы, слупы з абарванымі правадамі. Да свайго хаты вярнуліся чацвёра сірот. А хаты няма. Пад нагамі разбіты збан з-пад малака, пагнутае, абгарэлае вядро і вада ад расталага снегу. Углядаешся ў твары гэтых малых і бачыш у іх боль, пакуты, а ў старэйшага хлапчука, гадоў дзесяці, бачыш яшчэ і пытанне: як жыць далей, без маці, без хаты?

Вайна перш за ўсё абяздоўвае дзяцей. Дулы гармат не павінны быць накіраваны супраць дзяцей, вайна не павінна існаваць на свеце. Такое крэда мастачкі, жанчыны, маці, таму яна зноў і зноў вяртаецца да тэмы вайны...

Прасторная майстэрня, вялікія вокны. На палічках — маленькія кактусы, то як змеі, то як кветкі, а то — смешныя плоскія чалавечкі. Чаго толькі не вырабляе вялікі настаўнік мастакоў — прырода!

Сцены застаўлены стэлажамі, на іх

РУКА І ДУМКА

эцюды да карцін, варыянты кампазіцый і пейзажы і проста эцюды — вынікі паездак па краіне.

Валерыя Канстанцінаўна многа працуе. Старажытны тэзіс — ні дня без радка, ні дня без лініі мае да яе самае непасрэднае дачыненне. Карціны самі не пішуча, як не пішуча самі кнігі ў пісьменнікаў. Кожны мазок на чыстым палатне павінны пакласці рука і думка мастака.

Колькі зроблена гэтай кволай з выгляду жанчынай! Больш як дваццаць яе карцін — уласнасць Дзяржаўнага музея БССР. Яе работы «Белы нацюрморт», «Хлеб» і «Вяртанне» перададзены Гомельскаму краязнаўчаму музею. «Уборка льну» знаходзіцца ў Кемераўскай абласной карціннай галерэі. Яе карціны ездзілі на выстаўкі за мяжу. У Манрэалі выстаўляўся яе нацюрморт «Званочкі лясныя», пабачылі яго і англічане, у Бухарэсце экспанавалася карціна «Да партызан

за дапамогай». Знаёмы з яе работамі і нашы сябры ў Польшчы. Яна ўдзельнічала ў многіх усесаюзных выстаўках у Маскве і іншых гарадах. Валерыя Канстанцінаўна паказвае работы апошніх гадоў. Пейзаж «Ранняя вясна» кранае сваім настроем, тонкай гамай фарбаў. А вось «Камароўка» — апошнія маленькія домкі, іх ужо выцеснілі гмахі.

В. Жоўтак раскажвае пра сябе. Нарадзілася ў Жлобіне. Вацька — майстары чалавек: і каваль, і слесар, і сталяр. Вучылася ў школе, малявала, як усе. Скончыла сямігодку, думала падаваць дакументы ў педтэхнікум. Школьны настаўнік малявання Уладзіслаў Якімовіч сам адабраў малюнк і настаяў паслаць дакументы ў Віцебскае мастацкае вучылішча. Закончыла яго і атрымала накіраванне ў Ленінград, у Акадэмію мастацтваў.

А тут вайна. Яе акадэміяй потым было жыццё. Яно прывяло Валерыю Жоўтак у Вялікі тэатр оперы і балета БССР.

Адразу пасля вайны былі пастаўлены такія класічныя творы, як «Князь Ігар», «Іван Сусанін», «Барыс Гадуюў», «Русалка», «Кармэн», «Лебядзінае возера», «Назкі Гофмана». Людзі згаладаліся па мастацтву. А тыя, хто тварыў мастацтва? У іх таксама быў уздым, творчы палёт: вайна скончылася, яны, можа, і не зусім здаровыя, але жывыя. Жыццё — цудоўная рэч!

...Даверы ў майстэрню адчыняюцца, уваходзіць маладая жанчына,

— Дачка Эльвіра, таксама мастак, керамік.

Адразу пазнаеш: ну, вядома, гэта ж з яе пісалася карціна «Вясна», якая экспануецца ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР. Стройныя, маладыя бярозкі і дзяўчына, такая ж маладая і такая ж прыгожая.

Цяпер зразумела, чаму ў маінай майстэрні стаіць невялічкая печка для абпальвання гліны і хто зрабіў цудоўныя ювелірнай работы гліняныя медальёны, якія вісяць на сцяне, і тыя, самі падобныя на кветкі, керамічныя сасуды для кветак.

Чаму Валерыя Канстанцінаўна пачула тэатр?

— Бабіў станковы жывапіс. Хацелася самой выпрабаваць свае сілы, ведаць, што я магу.

Паспрабавала. І цяпер ужо ведаем, што можа.

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ.

БЕЛАРУСКАЯ ПЕРЫЁДЫКА У ЯКУЦЦІ

«Беларускія перыядычныя выданні ў далёкай Якуці?» — здзівіцеся вы. Так, амаль на самым полюсе халаду... Шмат перыядыкі ідзе з Мінска ў Аймяконскі раён. Толькі адной «Зоркі» ў якуцкае сяло Тамтор — 30 экзэмпляраў, «Работніцы і сялянкі» ў раёне атрымліваюць 55 экзэмпляраў.

Начальнік Вусць-Нэрскага раённага агенцтва «Саюздруку» Вольга Калашнікова гаворыць:

— Кожны год у нас няма падпісчыкаў на «Беларусь», «Бярозку», «Вожык», «Літаратуру і мастацтва», «Советскую Белоруссию», «Работніцу і сялянку» і іншыя. Асабліва шмат падпісчыкаў на «Неман». У 1973 годзе на яго падпісалася 60 чалавек, а на 1974 год — 170 чалавек.

Я запытаўся ў некаторых падпісчыкаў, чаму яны выпісалі беларускія выданні. Адаказы былі розныя. Адны казалі, што калісьці працавалі ў Беларусі і не прасталі цікавіцца жыццём брацкай рэспублікі. Другія ў Беларусі змагаліся супраць гітлераўцаў, былі ў партызанах. Трэція родам з Беларусі. Чацвёртыя ўвогуле там ніколі не былі, але шмат чулі пра мужнасць беларускага народа ў час Вялікай Айчыннай вайны, пра беларускія аўтамабілі і трактары, пра мінскія тэлевізары, вылічальныя машыны, пра людзей працоўнай славы, пра пісьменнікаў Беларусі і іх творы — пра ўсё, чым славуты народ брацкай рэспублікі.

М. ВАРАНЕЦКІ.

НА МАСКОЎСКАЙ СЦЭНЕ

У многіх маскоўскіх тэатрах ідуць спектаклі па творах беларускіх пісьменнікаў. Так, Тэатр сатыры свой юбілейны, 50-ы сезон адкрыў спектаклем «Таблетку пад язык» па п'есе А. Макаёнка. Рыхтуецца да пастаноўкі яшчэ адзін твор гэтага драматурга. Тэатр імя Гогаля таксама звярнуў увагу на беларускую драматургію. Творчы калектыў рэпэціруе камедыю А. Дзялендзіка «Амазонкі» на сучасную тэму. А Маскоўскі мастацкі акадэмічны тэатр імя М. Горкага рыхтуе пастаноўку па п'есе В. Быкава.

У новым сезоне ў рэпертуары маскоўскіх тэатраў засталіся такія спектаклі, як «Трыбунал», «Выклік багам» і іншыя.

«30-я гады».

«Рабіны».

БУЖЕТЫ ДЛЯ ЛЮБИМЫХ

Малыя хлопцы-падшыванцы, якія пасля школы прападаюць на вуліцы да цяма, стары дзядок, што рэдка калі выходзіць з дому, важны прафесар, думкі якога вечна заняты навукай, водаправодчык з домакіраўніцтва, вадзіцель таксі, важны пракурор, дабрадушны ўрач, строгі міліцыянер, афіцэр, артыст, слесар, студэнт, міністр, музыкант сімфанічнага аркестра і бульдозерыст з будаўнічай канторы — усе мужчыны, як адзін, пачынаюць асаду магазінаў напярэдадні жаночага свята 8-га Сакавіка. Усе шукаюць, выбіраюць, купляюць, нясуць дамоў падарункі маці, жонкам, сёстрам, дочкам, любімым, сяброўкам і проста добрым знаёмым. Бо па савецкай традыцыі гэты дзень — дзень самых лепшых падарункаў жанчынам.

Што дораць мужчыны? Усё, што дастаўляе жанчынам задавальненне і радасць. Перадлічыць гэты асартымент нельга, як нельга пералічыць чалавечыя жаданні і густы. Можна толькі сказаць, што ён складаецца з усяго прыдатнага і прыемнага для жанчын — ад дарагога манто да невялікага флакончыка духоў уключна. Самыя большыя натоўпы мужчын назіраюць

ца перад святам у магазінах падарункаў, парфумы, адзення і там, дзе прадаюць найсмачнейшыя цукеркі.

Але хто б дзе ні быў і што ні купляў бы, кожны абавязкова нясе дамоў букет. Без яго лубы падарунак лічыцца непаўнацэнным. Можна наогул дарыць толькі адзін букет. Хоць пару харошых кветчак... Вось тады мужчына сустрэне ў адказ усмешку і ласку. І дзеля гэтай шчаслівай усмешкі, дзеля гэтай жаночай радасці варта абыйсці і аб'ездзіць увесь Мінск, каб знайсці самы прыгожы букет.

І мужчыны ездзяць і ходзяць... Па настроі васьм гэтага пакупніка, які на здымку злева, відаць, што зараз ён атрымае кветкі нават з Крыма ці Каўказа — іх у Мінску да дня 8-га Сакавіка прывозяць на самалётах. І вырошчваюць у горадзе на камбінаце дэкаратыўнага садаводства. На здымку ўверсе вы бачыце майстра-кветкавода камбіната Т. БРАГІНУ (злева) і старшага майстра Т. ЗАЛУЖНЮЮ за зборам гваздзік. А на ніжняй фатаграфіі — у магазіне кветак букеты для любімых купляюць мужчыны ўсіх узростаў.

насць, высокая гіграскапічнасць, дзякуючы дасканалым спосабам вытворчасці, дадалася незмінальнасць, пругкасць, прыгажосць расфарбовак.

Аршанскі льнокамбінат выпускае для адзення тканіны рознай структуры: для вясенніх і летніх паліто — ушчыльненыя палотны тыпу рагожкі, дыяганальнага перапляцення, аднатонныя розных расфарбовак і малюнкавая — у клетку, палоску. Вялікую цікавасць выклікаюць лянныя тканіны «кампаньёны», з якіх адна прызначаецца для паліто, а другая, больш тонкая, гарманіруючага колеру — для сукенак. Беларускія швейныя фабрыкі вырабляць да вясны лёгкія лянныя паліто розных модных сілуэтаў — прамыя, паўпрылягаючыя, расшыраныя «трапецыі». У часопісе «Мода-74» змешчаны мадэлі, аформленыя характэрнымі для сёлетняй моды дэталямі — адкладнымі і шалевымі каўнярамі, вялікімі кішэнямі, адстрочанымі кветкамі, манжэтамі і хлясцікамі.

Абрадуюць нашых мужчын лёгкія летнія касцюмы з ільняных тканін кампаньёнаў. Мастакі-мадэльеры паклапаціліся аб тым, каб яны былі арыгінальнымі і адпавядалі высокаму эстэтычнаму густу нашага сучасніка. Для моладзі — з клеткастай тканіны кароткія курткі на прытачных паясах з кветкай з аднатоннай тканіны і аднатоннымі прамымі штанамі. Для аматараў строгага стылю — лёгкія пінжакі без пад-

кладкі з засцежкай на гузіках або на «маланцы», з доўгімі або кароткімі рукавамі. Яны будуць пашыты з тканін у клетку, у палоску спакойных, стрыманых таноў шэра-блакітнага, бежава-карычневага, крэмава-залацістых колераў.

Часопіс «Мода-74» змяшчае разнастайную інфармацыю — артыкулы мастацтвазнаўцаў аб напрамку моды, аб выкарыстанні ў сучасным мадэліраванні багацейшай спадчыны народнай творчасці Беларусі, зметкі па пытаннях культуры адзення — рэкамендацыі поўным жанчынам, парады па выбару фасонаў для шаўковых сукенак, для летніх, з паркалю і сатыну, для вырабаў з трыкатажу.

Жанчыны знойдуць у ім эфектныя мадэлі камплектаў для пляжа, для летняга вечара, для ўрачыстых выпадкаў.

«Мода-74», у якім змешчана 100 мадэлей, — наш першы каталог. У далейшым ён будзе выходзіць двойчы ў год — да асенне-зімнага і да вясенне-летняга сезона. Беларускі Рэспубліканскі Дом мадэлей штогод стварае больш як 1400 узораў адзення. Самыя цікавыя з іх будуць публікавацца ў нашым часопісе мод, адлюстроўваючы дасягненні лёгкай і швейнай прамысловасці і поспехі беларускіх мастакоў-мадэльераў.

Валянціна КАПУСЦІНСКАЯ, мастак-мастацтвазнаўца Дома мадэлей.

РУЧНЫ КАРШУН

Падабраў яго вучань Акцябрскай сярэдняй школы Валерый Антаненка. Па ўсім было відаць, што птушані або само выпала з гнязда, або хто наўмысна выкінуў. Хлопчык прынёс каршуна дадому. Гняздо змайстраваў з вялікага рэшата, паклаўшы туды сена.

Птушаня вырасла. І цяпер у двары Антаненкаў можна назіраць такі малюнак: сярод курэй па-гаспадарску ходзіць ладны каршун.

В. ЛОУГАЧ.

Абуджэнне ракі.

Фота А. ПАЛЬЧЭУСКАГА.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82, 33-65-84, 33-03-15, 33-65-91, 33-15-15.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга
друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. № 311.

Выйшаў з друку каталог мадэлей адзення Беларускага Рэспубліканскага Дома мадэлей.

У гэтым маляўніча аформленым часопісе змешчаны творчыя работы мастакоў-мадэльераў, узоры вырабаў, створаныя для масавага пашыву на фабрыках Беларусі. У ім адлюстраван напрамак моды для зімнага, вясенняга, летняга, асенняга адзення. Асабліва ўвага ўдзелена новым мадэлям з натуральных лянных тканін. Здаўна вядомыя высакародныя якасці льну па вартасці ацэньвае і сучасны спажывец. Бо да такіх «вартасцей» лянных матэрыялаў як паветрапронікаль-

ГУМАР

— Вы куды едзеце?
— У Берлін.
— А што вы будзеце там рабіць?
— Выйду з вагона.

— Як ты асмельваешся праціць рукі маёй дачкі, калі добра ведаеш, што ў цябе поўна дайгоў?
— А вы падкажыце мне другое выйсце!

— Ведаеш, мне сёння споўнілася трыццаць год!
— Што ты гаворыш! Якое спадазенне! І мне таксама!..

— Так, але мне ж упершыню!..

— Чаму жанчыны заўсёды памятаюць дату свайго вяселля, а мужчыны — ніколі? — пытае адзін рыбак у другога.
— А ты помніш, калі злавіў самую буйную рыбку?
— Вядома.
— Ну, дык вось, вельмі проста. А рыба ўжо гэтага не памятае.

Начальнік выклікае сваю сакратарку і разлавава гаворыць ёй:

— Перапішыце гэтае пісьмо. Вы напісалі «Дарагі пан». Гэтаму махляру, бандыту, гангстэру...

— Добра, — адказвае сакратарка. — Але ж які зварот выкарыстаць?
— Напішыце: «Многапаважаны калега».

— Калі я павінен буду затрымацца, — сказаў муж жонцы, адпраўляючыся ў службовую камандзіроўку. — то я пашлю табе тэлеграму.

— Не трэба пасылаць, я ўжо прачытала яе. Яна аказалася ў кішэні твайго паліто.